

Бондаренко О. М.,

Слов'янський державний педагогічний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У статті визначено дидактичні вимоги застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій, що сприятимуть формуванню комунікативної компетенції на заняттях з іноземної мови у ВНЗ; розроблено стратегію практичного застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання іноземної мови.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, комунікативна компетенція, дидактичні вимоги, ефективність навчального процесу.*

В статье выявлены дидактические условия использования средств информационно-коммуникационных технологий, которые способствуют формированию коммуникативной компетенции на занятиях иностранного языка в ВУЗе; разработана стратегия практического применения средств информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения иностранному языку.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, коммуникативная компетенция, дидактические условия, эффективность процесса обучения.*

The article deals with the didactic conditions using applications of the informative-communicative technologies that contribute to the formation of communicative competence at foreign language lessons in the HigherSchool; the strategy of practical use of the informative-communicative technologies in the teaching process of foreign language has been developed.

Key words: *informative-communicative technologies, communicative competence, didactic conditions, the effectiveness of the educational process.*

Постановка проблеми. Епоха стрімкого й постійного оновлення і розвитку інформації, інтенсивного розширення міжнародних ділових, культурних зв'язків у галузі науки, техніки, економіки пред'являє суворі вимоги до висококваліфікованого фахівця, який повинен уміти поєднувати глибоку фахову підготовку з високим рівнем володіння іноземною мовою та комп'ютерною грамотністю. В процесі вирішення цих проблем викладачі змушені шукати нові ефективні методи та форми навчання іноземної мови. У пошуках ефективних шляхів формування та вироблення стратегії мовної освіти педагогічна наука звертається до різних джерел та залучає сучасні інноваційні засоби, які включають до себе засоби інформаційних технологій. Спроби використання телекомунікаційних

технологій в сфері освіти виявили ефективність їх використання при навчанні англійської мови.

Актуальність зазначеної проблеми зумовлена необхідністю перегляду ставлення до методики навчання іноземної мови в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах інформаційного суспільства зростає роль інформаційно-комунікаційних технологій в педагогічних дослідженнях (В. Биков, О. Глазунова, І. Кучма, І. Малицька, Н. Морзе, О. Овчарук, М. Шишкіна), у системі професійної підготовки майбутніх фахівців (О. Барановська, Н. Вінник, О. Зимовець, І. Мороз, О. Науменко, О. Суховірський). З'являється дедалі більше досліджень з упровадження новітніх засобів та технологій навчання (С. Алексєєва, Ю. Антонов, О. Космінська, О. Науменко, Г. Науменко, В. Олексенко, О. Хміль).

Зростає кількість досліджень, присвячених вивченню сутності понять "інформаційна компетенція" (В. Акуленко, О. Барановська, І. Васильєва, С. Дацюк, М. Дзугоева, О. Дудник, О. Зайцева, Л. Зав'ялова, М. Корпусова, О. Науменко, А. Семенов, Н. Таїрова, О. Толстих) та "комунікативна компетенція" (Л. Зникіна, С. Козак, В. Лукашенко, О. Малицька, Г. Неупокоева, Т. Петракова, В. Сластьонін, Д. Хаймс, О. Хуторський, А. Шевченко).

Постановка завдання. Метою статті є визначення дидактичних вимог до застосування засобів ІКТ, що сприятимуть формуванню іншомовної комунікативної компетенції на заняттях з іноземної мови та розробка стратегії практичного застосування засобів ІКТ під час навчання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. В сучасній вітчизняній та зарубіжній методиках навчання іноземних мов за основний принцип прийнято комунікативний підхід. Комунікативна компетенція передбачає вміння користуватися всіма видами мовленнєвої діяльності: читанням, аудіюванням, говорінням (діалогічне та монологічне мовлення), письмом. Комунікативна компетенція будь-якого рівня включає мовленнєву компетенцію, під якою розуміється вміння висловлювати свої думки, розуміти інших людей за допомогою мовних засобів, тобто уміння та навички користуватися лексикою, граматиною та правильною вимовою для мовленнєвої діяльності та виявляється у здатності до діалогічного мовлення, формування якого є проблематичним без спілкування у реальному часі. Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, які дозволяють студентам практично опанувати мовленнєві вміння та навички на рівні, достатньому для аудіювання, говоріння, читання та письма [2, с. 25].

Засоби інформаційно-комунікаційних технологій: мультимедіа, гіпертекст, гіпермедіа, телекомунікаційні дозволяють використовувати

персональний комп'ютер для роботи над усіма видами мовленнєвої діяльності через розвиток навичок читання, письма, аудіювання, говоріння, а також застосовуються для реального спілкування з носіями мови в письмовій і усній формі, що у свою чергу сприяє досягненню найвищих результатів навчання іноземної мови.

У Законі України “Про Концепцію формування інформаційного суспільства” зазначено, що “інформаційно-комунікаційні технології” – сукупність засобів і технологій, призначенням яких є збирання, зберігання, обробка та передача інформації, включаючи, але не обмежуючись, інтернетом, мобільними телекомунікаційними системами та системами бездротового зв'язку [5].

Професор Л. Петухова визначає “інформаційні технології навчання” як систему сучасних інформаційних методів і засобів цілеспрямованого створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання даних і знань, а також систему наукових знань про функціонування цієї системи, спрямованої на удосконалення навчального процесу з найменшими затратами [3, с. 151].

У зв'язку з матеріалом, зазначеним вище, та метою статті вважаємо за доцільне відокремити перелік дидактичних вимог до застосування засобів ІКТ, що сприятимуть формуванню іншомовної комунікативної компетенції на заняттях з іноземної мови: розробка й апробація мультимедійних навчальних програм з іноземної мови; урахування рівня відповідності програмного забезпечення загальнодидактичним вимогам і вимогам методики навчання іноземної мови; урахування дидактичних можливостей ІКТ як засобу активізації навчально-пізнавального процесу; різноманітність форм і методів ІКТ; підготовка викладача до застосування засобів ІКТ [1, с. 15].

Урахування дидактичних вимог і виважений підхід до застосування ІКТ на заняттях з іноземної мови дозволить викладачеві використовувати ці технології не тільки на різних типах занять, але й під час різних форм роботи.

Під час роботи з ІКТ, що призначаються для використання в процесі фронтальної роботи зі студентами (на лекціях, семінарських заняттях) слід намагатися мінімізувати подання інформації у вигляді тексту. Використання текстової інформації слід обмежити поданням переліку основних питань, що розглядаються, точних формулювань визначень і характеристик ключових понять, а також наданням списку посилань на ключові літературні джерела, зокрема ресурси мережі Інтернет тощо.

Отже, викладач не дублює текст лекції на екрані, а концентрує увагу студентів на найважливіших компонентах змісту навчального матеріалу і надає змогу слухачам слідкувати за структурою лекції, послідовністю викладу матеріалу, робити грамотні й точні записи в конспектах, вод-

ночас зберігаючи живий темп лекції і не перетворюючи її в диктант або читання заздалегідь підготовленого тексту (з паперу чи з екрану).

У фронтальній роботі зі студентами застосування ілюстративного матеріалу має бути спрямовано на створення емоційного фону, потрібного для сприйняття змісту навчання; на демонстрацію фрагментів відеосюжетів чи фотографій, що стосуються певної теми у рамках навчальної програми (для ілюстрації тексту лекції або занурення студентів в атмосферу розглядуваної на семінарі проблеми); на використання елементу несподіванки для підтримки пізнавального інтересу студентів; на зниження стомленості студентів і надання їм можливості тимчасово переключити увагу. Ми вважаємо, що використовувати ілюстративний матеріал такого роду у фронтальній роботі слід обмежено, фрагментарно, щоб не знижувати темп лекції і не витрачати дидактично невиправдано її час. Зазначимо, що використання відео та анімації в мультимедійних додатках, зорієнтованих на фронтальну роботу в аудиторії, перемикається із використанням навчальних кінофільмів, що посилюють увагу студентів до навчального матеріалу, сприяють розвитку комунікативної компетенції.

Іншого значення набуває використання ілюстративного матеріалу розглядуваного виду для організації групової роботи студентів, особливо під час роботи в малих групах. Саме такий матеріал дозволяє занурювати студентів у докладне вивчення тематичного матеріалу, який відтворюється мультимедійним програмним засобом. На відміну від навчального кінофільму, прокручування відеоролика може бути зупинено у будь-який момент і переглянуто повторно будь-яку кількість разів, що дає студентам можливість, без зайвих зусиль, оволодівати іншомовною лексикою й вимовою. Окрім цього перегляд відео стимулює студентів до висловлювання своїх міркувань щодо оцінки й обговорення ситуації, що було представлено у відеоролику, а також сприяє активізації діяльності студентів, спрямованої на розвиток соціокультурної компетенції.

Аналогічні цілі можуть бути поставлені для використання ІКТ під час організації індивідуальної роботи студентів.

Успішній реалізації занять з використанням ІКТ сприяє розробка стратегії практичного застосування мультимедійних засобів під час викладання іноземної мови. Ми пропонуємо наступну структуру взаємодії дидактичних умов у процесі навчання іноземної мови.

1. Розробка й апробація комп'ютерних навчальних програм з іноземної мови.

Для супроводу викладу навчального матеріалу на лекційних заняттях слід розробити і підготувати: комплект презентацій змісту навчання; електронні демонстраційні матеріали з фрагментами відеозаписів виступів і лекцій провідних зарубіжних і вітчизняних лінгвістів; електронні

ілюстративні матеріали з фрагментами навчальних фільмів з іноземної мови, документальних і художніх фільмів різного тематичного спрямування.

Для проведення семінарських занять потрібно підготувати: комплект презентацій різного рівня складності і тематичного спрямування; мультимедійні ролики з відеосюжетами з реального життя (відеозаписи зарубіжних телевізійних передач, фрагменти матеріалів з Інтернет-сайтів новин тощо). Призначенням цих роликів є презентація тематичної ситуації для організації дискусій іноземною мовою і пошуково-творчої діяльності студентів.

Для тематичного оцінювання навчальних досягнень студентів за допомогою автоматизованої системи необхідно розробити комплект тестових завдань з використанням текстового та ілюстративно-графічного матеріалу.

2. Урахування рівня відповідності програмного забезпечення загальнодидактичним вимогам і вимогам методики навчання іноземної мови.

Для реалізації конкретної дидактичної умови потрібно збирати й аналізувати фонд наявних мультимедійних засобів, орієнтованих на використання в процесі навчання іноземних мов: відеозаписів виступів провідних лінгвістів на форумах і конференціях; відеозаписів зразкових лекцій видатних педагогів-філологів; педагогічних програмних засобів з практики усного і писемного мовлення; навчальних зарубіжних фільмів; електронних енциклопедій, словників і довідників; електронних педагогічних видань, зокрема підручників і навчальних посібників з іноземної мови; електронних матеріалів філологічних періодичних видань; розміщених в Інтернеті матеріалів зарубіжних порталів.

3. Урахування дидактичних можливостей ІКТ як засобу активізації навчально-пізнавального процесу: застосування мультимедійних технологій як на лекційних, так і на практичних, семінарських заняттях; різноманітність використання мультимедійних технологій стосовно реалізації їх функцій у навчальному процесі – презентаційної, тренувальної, оцінювальної; комбінування різних форм подання інформації – текстова, текстова і графічна, відео, відео і текстова, звукова і графічна, звукова і анімації, звукова і текстова; варіативність часу роботи з мультимедіа – від декількох хвилин до повного циклу заняття; варіативність у виборі етапу заняття для впровадження мультимедійних технологій – на початку, наприкінці, усередині, упродовж усього заняття; різноманітність цільового спрямування використання мультимедійних технологій – для висвітлення сутності поняття, для концентрованого подання опорної схеми змісту навчального матеріалу, для створення емоційного фону під час проведення заняття, для реалізації наочності, для організації творчо-пошукової діяльності студентів, для поточного і тематичного оцінювання

їхніх навчальних досягнень тощо; застосування різних форм організації навчальної діяльності студентів – фронтальної, індивідуальної, групової (фронтальної – на лекційних заняттях, усіх перелічених форм – на семінарських заняттях); використання різних технічних засобів для роботи студентів з мультимедійними додатками – персонального комп'ютера, мультимедійного проектора, відео проектора, проекційного екрана, інтерактивної дошки.

4. Різноманітність форм і методів ІКТ: на лекційних заняттях для подання навчального матеріалу (презентаційні програмні засоби – мультимедійні презентації); на семінарських заняттях для організації групової діяльності студентів (імітаційні програмні засоби – тренажери); для здійснення тематичного оцінювання навчальних досягнень студентів (контрольні програмні засоби – тести); для організації самостійної навчальної діяльності студентів з опанування змісту навчання іноземної мови (інформаційно-довідкові програмні засоби – електронні навчальні посібники, підручники, словники, енциклопедії).

5. Підготовка викладача до застосування ІКТ.

Для досягнення поставленої мети необхідно здійснити такі заходи: лекції для викладачів щодо можливостей застосування ІКТ у процесі навчання іноземної мови у ВНЗ; практичні заняття для навчання викладачів іноземної мови технології створення власних програмних засобів; методичні семінари з викладачами для обговорення питань аналізу наявних електронних ресурсів навчального призначення та їхнього використання у процесі навчання іноземної мови; комп'ютерний технологічний практикум для викладачів.

Висновки. Отже, застосування ІКТ у процесі навчання іноземної мови сприяє: зростанню інформативності та репрезентативної цінності навчального матеріалу; стимулюванню когнітивних процесів, таких як сприйняття й усвідомлення інформації, а, отже, більш глибокому розумінню навчального матеріалу; підвищенню мотивації студентів до оволодіння навчальним предметом; розвитку в студентів навичок спільної роботи й колективного пізнання; формуванню в них прагнення освоювати ІКТ і застосовувати їх у практиці навчання; залученню в навчальний процес матеріалів з реального життя, що уможливило органічне поєднання теоретичної і практичної складових комунікативної компетенції студентів і сприяє підвищенню їх професійної готовності до майбутньої професійної діяльності; підвищенню майстерності викладачів іноземних мов унаслідок посилення вимог до проектування навчального заняття з використанням ІКТ.

Незаперечними перевагами застосування ІКТ є формування мовного навчального середовища, мотивації, індивідуалізація навчально-виховного процесу, необмежена можливість повторення навчального матері-

алу, можливість створення контролюючих і тренувальних вправ для самопідготовки, що сприяє суттєвому підвищенню ефективності навчання.

Для впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальний процес недостатньо періодично їх використовувати на заняттях з іноземної мови. Лише науково обгрунтоване використання ІКТ сприятиме розвитку комунікативної компетенції та дозволить підвищити ефективність навчального процесу.

Перспективи подальших розвідок. Можливості включення інформаційно-комунікаційних технологій в сучасний навчальний процес з метою формування комунікативної компетенції на заняттях з іноземної мови, згідно міжнародних професійних стандартів, досить широкі та різноманітні. Від, власне, змісту навчання та організації навчального процесу до активізації загальної життєвої позиції суб'єктів освітнього простору, готовності і здатності до навчання впродовж життя, готовності до вибору і прийняття рішень. У методиці навчання іноземної мови відмічається необхідність подальших досліджень процесів формування інформаційної і комунікативної компетенцій, ролі та позицій кожного суб'єкта освітнього простору у вирішенні завдань підвищення якості освіти та узгодженості освітньо-кваліфікаційних рівнів і відповідних кваліфікаційних характеристик з урахуванням національних і міжнародних професійних стандартів.

Література:

1. Бондаренко О. М. Розробка і застосування мультимедійних засобів навчання: методичні рекомендації для викладачів ВНЗ / О. М. Бондаренко, І. Р. Пучков; за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – 46 с.
2. Волкова Н. П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації : Дис... д-ра пед. наук : 13. 00. 04. / Н. П. Волкова. – Дніпропетровськ, 2006. – 432 с.
3. Петухова Л. Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища: Монографія / Л. Є. Петухова. – Херсон : Айлант, 2007. – 200 с.
4. Про затвердження Державної програми “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006 – 2010 рр. : постанова Кабінету Міністрів в Україні від 7 грудня 2005 № 1153 // Урядовий кур'єр. – 2005. – 21 грудня.
5. Про Концепцію формування інформаційного суспільства: закон України [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http:// sluhannya. in. ua/forum/kb. php?mode=article&k=45](http://sluhannya.in.ua/forum/kb.php?mode=article&k=45).